

Kamil Waligóra

Uniwersytet w Białymstoku

KULTURA A KONSUMPCJA. WPLYW WZROSTU GOSPODARCZEGO NA SPOŁECZEŃSTWA PAŃSTW BRICS

Wstęp

Państwa grupy BRICS (Brazylia, Rosja, Indie, Chiny, RPA) w ostatnich dekadach XX wieku i na początku XXI należały do grupy gospodarek najszybciej rosnących, do tzw. *emerging markets*¹. Gospodarki tych państw ze względu na potencjał (ludzki, terytorialny) w istotnym stopniu oddziaływały na kształt ówczesnego świata. Przesunięcie w tak krótkim (w stosunku do lat dotychczasowej bytności człowieka) okresie setek milionów ludzi z grupy najbiedniejszych do klas zamożniejszych w połączeniu z *casusem* „globalnej wioski”² doprowadziło do modyfikacji dotychczasowego modelu kulturowego w tak odmiennych i odległych geograficznie warunkach.

¹ Center for Knowledge Societies, *Emerging Economy Report*, dostęp online, tytuł dostępu: <http://cks.in/portfolio-item/emerging-economy-report/>, (Dostęp: 15.06.2015 r.).

² McLuhan M., *The Gutenberg Galaxy*, University of Toronto Press, Toronto 1962, s. 32.

Ewolucja, która dotyczy ok. 42 procent populacji Ziemi³ zachodzi bardzo dynamicznie w wyniku wielu procesów. Ich podłożem jest wzrost oczekiwań ludzi, prowadzący do wzrostu konsumpcji. Tę można zobrazować m.in. przy pomocy PKB *per capita*. Dotychczasowe modele, styl życia, będące wynikiem wielu doświadczeń, tradycji, ulegają zmianom. Każde kolejne pokolenie funkcjonuje w nowych warunkach materialnych, w nowej z informatyzowanej rzeczywistości. Może więcej i wie więcej o tym, co jest wokół.

Celem artykułu jest ukazanie wpływu wzrostu gospodarczego, który był udziałem BRICS w latach 1990–2010 na zmiany kulturowe w tych społeczeństwach. Analizę przeprowadzono, korzystając z doświadczeń Geerta Hofstede – jednego z najbardziej znanych badaczy kultur, który w wyniku wieloletnich analiz różnych grup społecznych stworzył wymiary kultury, udoskonalane i rozszerzane przez jego uczniów i naśladowców⁴. Zamiarem autora jest zweryfikowanie założenia, iż wraz ze wzrostem PKB *per capita* ulega zmianie dotychczasowy model kulturowy. Pośrednim celem jest wskazanie kierunku zmian w ramach poszczególnych wymiarów kultury.

³ Global Bank, *Data: Countries and Economies*, dostęp online, tytuł dostępu: <http://data.worldbank.org/country>, (Dostęp: 02.06.2015 r.).

⁴ Oficjalna strona internetowa fundacji Profesora Geerta Hofstede, dokument elektroniczny, tytuł dostępu: <http://geert-hofstede.com>, (Dostęp: 14 czerwca 2015 r.).

W badaniach wykorzystano doświadczenia G. Hofstede'go i jego uczniów, w tym m.in. Misho Minkova i Henka Vinkena⁵. To w ich wyniku powstały kolejne aktualizacje dotychczasowych badań. Poza tym, w artykule wykorzystano dane m.in. Banku Światowego, Międzynarodowego Funduszu Walutowego. Literatura polska i obcojęzyczna pozwoliła na weryfikację przyjętych założeń.

W trakcie rozważań przyjęto, iż wzrost PKB i PKB *per capita* prowadzi do wzrostu klasy średniej i wyższych klas społecznych. Przechodzenie społeczeństwa z warstw najuboższych, poparte większymi możliwościami dochodowymi prowadzi do wzrostu konsumpcji. Globalizacja doprowadziła do rozprzestrzeniania się wzorców kulturowych – przede wszystkim w zakresie modelu konsumpcji. Połączenie dostępu do informacji wraz ze wzrostem dochodów prowadzi do zmiany dotychczasowego modelu kulturowego danego społeczeństwa.

W pierwszej części artykułu skupiono uwagę na podstawowych pojęciach, jak również na zdefiniowaniu wymiarów kultury wg klasyfikacji Hofstede'go. W drugiej zwrócono uwagę na wzrost gospodarczy i wynikającą wprost z niego zmianę w zakresie konsumpcji. Wyjaśniono również zainteresowanie państwami BRICS i występującym w świecie fenomenem tworzenia bloków współpracy międzynarodowej.

⁵ Prywatna strona Profesora Geert'a Hofstede'go – dane, dokument elektroniczny, tytuł dostępu: <http://geerthofstede.eu/vsm-08>, (Dostęp: 15 czerwca 2015 r.).

W trzeciej części artykułu przeglądem objęto państwa BRICS pod względem wskaźników odpowiedzialnych za wzrost gospodarczy i konsumpcję, w porównaniu do zmian, jakie w tych państwach zaszły w ostatnich dziesięcioleciach. Ostatecznie porównano te zmiany z wymiarami kultury Hostedego. Ostatecznie wskazano, jak mogą przebiegać zmiany kulturowe w kolejnych dekadach.

Tematyka kultury w aspekcie ekonomicznym wymaga wprowadzenia definicyjnego. Zarówno kultura, jak i gospodarka to obszary rozległe, na temat których powstało wiele publikacji. Tak więc na początku należy nakreślić ramy, w jakich będą prowadzone dalsze rozważania.

Wprowadzenie definicyjne

Globalizacja nie jest procesem nowym. Od momentu rozprzestrzeniania się wiedzy, powielania pewnych wzorców w skali świata można mówić o jej występowaniu. W różnych okresach zmieniał się jedynie jej kierunek i natężenie. Od czasów Wielkich Odkryć Geograficznych przez kilka kolejnych wieków przeważały kultury państw europejskich. To one dominowały rdzenną ludność i zawłaszczały nowe obszary. W XX wieku siła oddziaływania przesunęła się w kierunku Ameryki Północnej. USA, które po II wojnie światowej stały się przeciwwagą dla ZSRR, a następnie po okresie Zimnej Wojny hegemonem,

zdominowały kulturowo świat. Przedstawiciele innych społeczeństw chcieli żyć w USA, a jeżeli nie było to możliwe, to powielali amerykański styl życia. *American dream* stał się marzeniem ludzi z różnych stron świata⁶.

Koniec XX wieku – wzrost azjatyckich gospodarek – zwiastuje zmianę kierunku globalizacji. Dotychczasowi naśladowcy wcielają się w rolę liderów. Globalizacja stwarza wiele możliwości, jak i kreuje zagrożenia rozwojowe⁷. Jest zarazem procesem wielowymiarowym i bardzo żywiołowym⁸. Globalizacja jest pojęciem odnoszącym się do wielu zjawisk, procesów, płaszczyzn życia społecznego i gospodarczego. Dotyka kultury i stylu życia ludzi. Oznacza wzrost różnego rodzaju połączeń, powiązań, niesymetrycznych oddziaływań. Dotyczy różnych dziedzin życia, poczynając od kultury masowej, poprzez finanse, migracje, po bezpieczeństwo, w tym utrzymanie pokoju⁹. W wyniku ścierania się różnych wzorców, dochodzi do częściowego spłaszczenia poszczególnych kultur i powielania wzorców, które uznawane są powszechnie za najciekawsze/najlepsze.

Globalizacja jest aktywatorem i dynamizatorem pewnych procesów w skali świata. Rozprzestrzenianie się nowych sposobów

⁶ Truslow A.J., *The Epic of America*, Little, Brown, and Co., first publish in 1931, Simon Publications 2001, s. 214–215.

⁷ Bronisz U., *Metody badania konkurencyjności regionów*, PAN, Warszawa 2013, s. 14.

⁸ Magier M., *Modne słowo „globalizacja”*. *Krytyczny przegląd definicji*, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne”, nr 21, 2009, s. 50.

⁹ Kuźniar R., *Globalizacja, geopolityka, polityka zagraniczna*, „Sprawy Międzynarodowe”, nr 1, 2000, s. 5.

i możliwości konsumpcji powoduje, że społeczeństwa z bardzo odległych zakątków świata coraz mocniej (przynajmniej zewnętrznie) upodobniają się do siebie nawzajem. Globalizacja to rozszerzenie działań człowieka we wszystkich rodzajach działalności ponad granicami narodowymi¹⁰. W jej wyniku dochodzi do rozprzestrzeniania stylu życia i zachowań oraz postaw względem pewnych instytucji, przedmiotów czy działań.

Globalizacja kultury nie oznacza jednak wyzbycia się jej charakterystycznej lokalności. Może ona jednak przybierać nowy wymiar – oderwania od przestrzeni geograficznej¹¹. Migrując, ludzie tworzą enklawy, w których starają się odnawiać kulturę swoich przodków¹². Nie zmienia to jednak faktu, że dochodzi do wygładzenia elementów kultur narodowych bądź lokalnych ze względu na kreowanie wzorców przez mass media¹³. Unifikacja zewnętrznych warstw kulturowych (widzialnych i uświadamianych) jest więc wymiernym efektem rozwoju i gospodarczej *prosperity*, dostępu do wiedzy i informacji.

Wzrost gospodarczy, który staje się udziałem społeczeństwa danego kraju poprzez m.in. wzmożoną konsumpcję, prowadzi do poszukiwania nowych, „lepszycy” form życia, korzystania z niego.

¹⁰ Smolaga L., Szyjko C., *Globalne i regionalne problemy współczesności*, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2014, s. 9.

¹¹ Burszta W.J., *Antropologia kultury. Tematy, teorie, interpretacje*, Wydawnictwo Zysk i Spółka, Poznań 1998, s. 159–160.

¹² Jawłowska A., *Nowe regionalizmy w Polsce*, [w:] Kempny M., Woroniecka G. (red.), *Wymiary globalizacji kulturowej. Wyzwania badawcze*, Wydawnictwo WSiE TWP, Olsztyn 2003, s. 224.

¹³ Kranz-Szurek M., *Kultura lokalna a globalizacja kulturowa*, „Roczniki Nauk Społecznych”, Tom 4(40), numer 2, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin 2012, s. 15–16.

Generowany dochód daje możliwość zmiany dotychczasowego sposobu życia i podnoszenia poziomu satysfakcji z niego. Można więc przyjąć, że w społeczeństwach, w których dochód na osobę rośnie, a w wyniku podziału dochodu obserwowany jest absolutny wzrost konsumpcji, może dochodzić do globalizowania stylu życia w wyniku wzrostu dostępności informacji z różnych stron świata. Przejście z warstw najuboższych do wyższych, prowadzące do powstawania nadwyżek finansowych, zachęca do podejmowania nowych sposobów konsumpcji.

„Kultura” jest pojęciem bardzo trudnym do interpretacji. Istnieje wiele jej definicji, często rozbieżnych, a nawet sprzecznych. Znaczące są więc słowa niemieckiego filozofa Johanna Herdera: „Nie ma nic bardziej nieokreślonego niż słowo kultura”¹⁴. Do celów badawczych obrano kilka uznanych definicji, które najlepiej odzwierciedlają punkt widzenia autora.

Kulturą nazywane są „podzielane przez daną wspólnotę [...] pewne wartości, normy i przekonania opisowe. [...] umożliwia ona komunikację i – paradoksalnie – sama istnieje dzięki komunikacji”¹⁵. W różnych częściach świata kultura jest wiązana z narodem – kulturą narodową. Kultura jest elementem łączącym ludzi, ale pozwala również na dostrzeganie różnic między nimi¹⁶.

¹⁴ Herder J.G., *Myśli z filozofii dziejów t.1*, przekład: Gałęcki J., Wydawnictwo PWN, 1962, s. 5.

¹⁵ Sójka J., *Pojęcie kultury w teorii zarządzania*, [w:] Banach W. (red.), *Wzory kultury gospodarczej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2014, s. 110–111.

¹⁶ Appadurai A., *Nowoczesność bez granic. Kulturowe wymiary globalizacji*, przeł. Z. Pucek, Wydawnictwo Universitas, Kraków 2005, s. 26.

Kulturę można również przyrównać do zaprogramowania umysłu¹⁷. Zrozumieć zmiany kultury i ją klasyfikować jest niezwykle trudno. Do potrzeb niniejszego artykułu wykorzystano więc opracowania przygotowane przez Hofstede'go – naukowca, który od kilku dziesięcioleci klasyfikuje kultury narodowe w podziale na wymiary (od 4 do obecnie 6)¹⁸. Wyniki pierwszych czterech wymiarów: odległość (dystans) od władzy, unikanie niepewności (chęć zabezpieczenia się przed nieznanym), męskość – kobiecość, indywidualizm – kolektywizm, były już trzykrotnie „aktualizowane” (ostatnio w 2010 r.)¹⁹.

Pierwszy – dystans do władzy – dotyczy sposobu postrzegania przełożonych, przedstawicieli instytucji publicznych. Decydujące jest tutaj poczucie nierówności w społeczeństwie i akceptacji tego stanu. Społeczeństwa, które uzyskały stosunkowo wysoki wynik odznaczają się wyższą akceptacją dla takiego stanu. Częściej występują naturalne systemy podziału społecznego (poza ekonomiczne)²⁰.

Unikanie niepewności dotyczy sposobu postrzegania zagrożeń – skłonności do ryzyka. Im niższy poziom, tym jednostki

¹⁷ Hofstede G., Hofstede G.J., Minkov M., *Kultury i organizacje. Zaprogramowanie umysłu*, przekł. Durska M., Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011, s. 20-21.

¹⁸ Oficjalna strona internetowa fundacji Profesora Geert'a Hofstede'go, dokument elektroniczny, tytuł dostępu: <http://geert-hofstede.com>, (Dostęp: 14 czerwca 2015 r.).

¹⁹ Prywatna strona Profesora Geert'a Hofstede'go, dokument elektroniczny, tytuł dostępu: <http://www.geerthofstede.nl/dimensions-of-national-cultures>, (Dostęp: 15 czerwca 2015 r.).

²⁰ Waligóra K., *Co oznacza słowo „nie”? Różnice kulturowe a negocjacje międzynarodowe*, [w:] Gaszewska W., Stępień E. (red.), *Wpływ różnic rozwojowych na międzynarodowe stosunki gospodarcze*, Wydawnictwo Pictor, Łódź 2010, s. 46.

chętniej podejmują decyzje obarczone wyższym ryzykiem, są otwarte na nowe rozwiązania i wyzwania. Oprócz praw i zachowań etycznych, są w stanie lepiej akceptować odmienność.

Kolejny obszar to męskość i kobiecość. Niektóre narody są bardziej asertywne i konkurencyjne (męskie), a inne skromne, opiekuńcze (kobiece). Nie wyklucza to jednak sytuacji, w których przedstawiciele danego kraju w częściowym badaniu znaleźli się w obu grupach. Wskaźnik w takiej sytuacji znajduje się możliwie blisko wartości $\frac{1}{2}$ przedziału. Im wyższy, tym społeczeństwo przejawia więcej męskich cech.

Stopień integracji z grupą i myślenia o innych definiuje podejście kolektywne w ramach kolejnego wymiaru: indywidualizm – kolektywizm. Im wyższy poziom wskaźnika, tym przedstawiciele danego kraju podejmując decyzje skupiają się na sobie, własnych potrzebach i oczekiwaniach, a mniej na otoczeniu, rodzinie, współpracownikach.

Współpracownicy Hofstede w kolejnych latach wyznaczyli kolejny wymiar – orientację długoterminową. Im wyższy poziom wskaźnika, tym przedstawiciele danego społeczeństwa są silniej zorientowani na przyszłą nagrodę, cechują się wyższą dumą narodową, szacunkiem dla tradycji czy wypełnianiem zobowiązań społecznych. Akceptują także wiek jako jedno z głównych kryteriów awansu.

Ostatnim z dotychczas zaproponowanych wymiarów jest wyrozumiałość (traktowana również jako podejście liberalne),

zestawiana z oporem (konserwatyzm). Społeczeństwa cechujące się większym poziomem tego wskaźnika, są chętniejsze do zabawy. Społeczeństwa konserwatywne skupiają uwagę na realizacji przypisanych zadań życiowych. Wynika to z poziomu kontroli społecznej, występującej już w ramach kształtowania najmłodszych przedstawicieli danego narodu.

Takie zwymiarowanie zachęca do weryfikacji zależności między zmianami zachodzącymi w gospodarce globalnej, bogaceniem się społeczeństw i przechodzeniem grup z niższych do wyższych warstw społecznych, dostępnością informacji a kulturą. Badaniem objęto grupę państw, która w ostatnich dziesięcioleciach osiągała bardzo dobre wyniki gospodarcze.

BRICS – wprowadzenie

Jim O'Neill – analityk jednego z największych banków inwestycyjnych świata, obserwując rozwój poszczególnych gospodarek stworzył akronim „BRIC” – skrót od pierwszych liter nazw państw: Brazylii, Rosji, Indii i Chin. W publikacji z 2001 r. opisał potencjał inwestycyjny tych rynków²¹. Jako pracownik Goldman Sachs w 2003 r. wydał prognozę, w której wykazywał, że BRICS w ciągu kolejnych kilkudziesięciu lat staną się światowymi

²¹ O'Neill J., *Building Better Global Economic BRICs*, Goldman Sachs Global Economics Paper No: 66, November 2001.

potęgami gospodarczymi²². Prognoza cieszyła się znacznym zainteresowaniem na całym świecie, zarówno wśród konkurencyjnych podmiotów, inwestorów jak i polityków.

Popularność międzynarodowa początkowo sztucznie stworzonej grupy, stała się interesująca dla przedstawicieli tych państw. Wcześniejsze nieoficjalne spotkania władz niższego szczebla doprowadziły do oficjalnego nawiązania współpracy między BRIC w 2006 r. podczas Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku. Wspólne cele zachęcały do podjęcia współpracy²³. Od 2009 r. oprócz spotkań niższego szczebla, dochodzi do regularnych (corocznych) spotkań najwyższych przedstawicieli władz tych państw. W 2011 r. do grona BRIC przyjęto Republikę Południowej Afryki, co doprowadziło do zmiany nazwy grupy na BRICS²⁴.

Grupa ta coraz mocniej się formalizuje. Bezpośrednim efektem wspólnych prac jest Bank Rozwoju, który ma wspierać państwa rozwijające się. W 2015 r. doszło do pierwszego międzyparlamentarnego forum państw BRICS, co przypuszczalnie

²² Wilson D., Purushothaman R., *Dreaming With BRICs: The Path to 2050*, Goldman Sachs Global Economics Paper No: 99, October 2003.

²³ Waligóra K., *Kraje BRIC potęgi gospodarcze XXI wieku*, [w:] Bocian A.F. (red.), *Ekonomia – Polityka – Etyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2011, s. 265–268.

²⁴ Waligóra K., *Światowy kryzys gospodarczy początku XXI wieku – „New Deal” wg BRICS*, [w:] Bocian A.F. (red.), *Globalizacja – Polityka – Etyka*, pod red. A.F. Bociana, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2012, s. 171–172.

doprowadzi do większej integracji polityk tych regionalnych mocarstw²⁵.

Każdy z członków w poprzednich dekadach rozwijał się niezależnie od pozostałych, funkcjonował w układach regionalnych, nawiązując współpracy zgodnie z przyjętym modelem. Każde z państw uzyskało pozycję regionalnego bądź kontynentalnego mocarstwa. Współpraca w ramach BRICS przyczynia się przede wszystkim do podniesienia rangi poszczególnych państw na arenie międzynarodowej. W kontaktach z UE i USA taka współpraca okazuje się pomocna, np. podczas negocjowania warunków handlowych czy podejmowaniu decyzji w instytucjach międzynarodowych, np. w ONZ²⁶.

Państwom tej grupy zależy na strąceniu USA i UE z „piedestału konsumpcji”. Dotychczasowy model gospodarki światowej sprzyjał krajom rozwiniętym. Państwa rozwijające się stanowiły przede wszystkim zaplecze gwarantujące zaspokojenie potrzeb państw rozwiniętych. Umocnienie gospodarek krajów rozwijających się nastąpiło w wyniku polityki władz tych państw, wykorzystujących korzystne trendy w zakresie lokowania globalnej produkcji. Współpraca między rządami takich państw umożliwiła

²⁵ Tharoor S., *BRICS na poważnie*, dokument elektroniczny, tytuł dostępu: <http://www.project-syndicate.pl/artypk/brics-na-powaznie,1747.html>, Dostęp: 26 czerwca 2015 r.

²⁶ Cimek G., *BRICS – w kierunku nowego reformizmu w polityce międzynarodowej*, „Konteksty Społeczne” Tom 1., 1/2013, s. 65–66.

wzrost ich międzynarodowej roli – poprawę „podziału owoców globalizacji”²⁷.

W wyniku tworzenia miejsc pracy w gospodarkach cechujących się tańszym kapitałem ludzkim, dochodziło również do dyfuzji „zachodniej kultury”. Rdzenna ludność ścierała się z kulturą mocodawców. Przenoszenie kolejnych fabryk z UE i USA do państw rozwijających się prowadziło do poprawy sytuacji finansowej ludności państw rozwijających się. Rosnące rynki konsumenckie o coraz wyższych dochodach rozporządzalnych przy przekazie medialnym kreując nowe wzorce konsumpcyjne ewoluowały.

Kultura a konsumpcja w BRICS – wyniki badań

Analiza objęła wskaźniki, które określały zmiany dochodowe, wskazywały na wzrost potencjału finansowego i konsumpcyjnego oraz prowadziły do cyfryzacji społeczeństwa. W poniższych tabelach (Tabele: 1, 2, 3) zaprezentowano wybrane dane z 1990 r. i 2010 r. W ten sposób ukazano zmianę, jaka zaszła w państwach BRICS.

²⁷ Bramke A., *Myśl Socjaldemokratyczna*, nr 4, 2001, s. 47–48.

Tabela 1 Zmiany populacji i PKB *per capita* w BRICS (2010 r. do 1990 r.)

kraj	rok	populacja	PKB per capita w cenach stałych (USD)	PKB per capita (PPP); (USD)
Brazylia	1990	149648341	3999	9996
	2010	195210154	5618	14043
	zmiana (2010/1990)	130%	140%	140%
Rosja	1990	148292000	5685	19349
	2010	142385523	6386	21734
	zmiana (2010/1990)	96%	112%	112%
Indie	1990	868890700	403	1812
	2010	1205624648	1812	4638
	zmiana (2010/1990)	139%	450%	256%
Chiny	1990	1135185000	463	1554
	2010	1337705000	2870	9230
	zmiana (2010/1990)	118%	620%	594%
RPA	1990	35200000	4855	9935
	2010	50791808	5694	11651
	zmiana (2010/1990)	144%	117%	117%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych *Trading Economics*, dokument elektroniczny, tytuł dostępu: <http://pl.tradingeconomics.com/brazil/gdp-per-capita>, (Dostęp: 15 czerwca 2015 r.); *The World Bank*, dokument elektroniczny, tytuł dostępu: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx>, (Dostęp: 15 czerwca 2015 r.).

Brazylię, Chiny i Indie charakteryzował dynamiczny wzrost klasy średniej (szczególnie dwa pierwsze społeczeństwa). W tym okresie RPA przechodziła przemiany wynikające m.in. z likwidacji *apartheidu* – nastąpiła istotna zmiana struktury posiadania w społeczeństwie. W Rosji poprawa dochodów ludności była niewielka. Wynikało to przede wszystkim z niedoskonałości redystrybucji, która nie uwzględniała potrzeb uboższych warstw społeczeństwa.

Kolejna tabela (Tabela 2) przedstawia przejście grup społecznych z warstw najuboższych do zamożniejszych. Poza tym przedstawiono w niej dane, świadczące o rozwoju społeczeństwa. W tej grupie Rosja charakteryzuje się wyższym poziomem rozwoju niż pozostałe państwa. Obywatele Rosji niewiele skorzystali na wzroście gospodarczym. Światowym liderem przemian są Chiny, w których odpowiednio ukierunkowana polityka umożliwiła powstanie kilkusetmilionowej klasy średniej. Istotny wzrost jakości życia nastąpił również w Brazylii. Rządowe programy pomocowe umożliwiły podwyższenie jakości kapitału ludzkiego i przesunięcie (procentowo) największej grupy społecznej z warstw uboższych do bogatszych w ramach BRICS. Poziom życia ludności jest poprawiany w tych krajach, w których polityka krajowa skupia się na wzroście gospodarki, ale przede wszystkim na zadowoleniu społecznym.

**Tabela 2 Wybrane wskaźniki rozwoju społeczno-
-gospodarczego – BRICS**

kraj	rok	procent społeczeństwa żyjący za mniej niż \$1.25 na dzień (PPP)	GNI per capita, Atlas method (current US\$)	GNI per capita, PPP (current international \$)	procent populacji posiadający dostęp do wody pitnej	procentowy udział w populacji osób posiadających dostęp do urządzeń sanitarnych
Brazylia	1990	16	2700	6300	89	67
	2010	5	9520	13510	97	80
	(2010/1990)	0,31	3,53	2,14	1,09	1,19
Rosja	1990	0	1710	8000	93	74
	2010	0	10010	19930	97	70
	(2010/1990)		5,85	2,49	1,04	0,95
Indie	1990	60	390	1130	70	18
	2010	30	1290	4410	91	34
	(2010/1990)	0,50	3,31	3,90	1,30	1,89
Chiny	1990	61	330	970	67	24
	2010	9	4240	9000	92	65
	(2010/1990)	0,15	12,85	9,28	1,37	2,71
RPA	1990	30	3390	6450	81	58
	2010	11	6240	11590	94	73
	(2010/1990)	0,37	1,84	1,80	1,16	1,26

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych *Trading Economies*, dokument elektroniczny, tytuł dostępu: <http://pl.tradingeconomics.com/brazil/gdp-per-capita>, (Dostęp: 15 czerwca 2015 r.); *The World Bank*, dokument elektroniczny, tytuł dostępu: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx>, (Dostęp: 15 czerwca 2015 r.).

Konsumpcja energii (i innych surowców) świadczy o wzroście gospodarki i bogaceniu się danego kraju. Jeżeli tę konsumpcję zestawimy ze strukturą gospodarki, uwzględniając działy, które odpowiadają za tworzenie PKB, to możemy stwierdzić czy w danej gospodarce jest to wynik wzrostu przemysłu, czy to gospodarstwa domowe zwiększyły konsumpcję (Tabela 3). Jeżeli przemysł i rolnictwo maleją, a rosną usługi to świadczy to o istotnym przejściu danej gospodarki do grupy państw „doganiających” światowych liderów.

**Tabela 3 Konsumpcja energii oraz struktura gospodarki
(udział poszczególnych działów w tworzeniu PKB) – BRICS**

kraj	rok	zużycie energii (w kg ekwiwalentu ropy naftowej na osobę rocznie)	zużycie energii elektrycznej (kWh na osobę rocznie)	udział rolnictwa w tworzeniu PKB (w procent; rok)	udział przemysłu w tworzeniu PKB (w procent; rok)	udział usług, itp., w tworzeniu PKB (w procent; rok)
Brazylia	1990	937	1454	8	39	53
	2010	1362	2381	5	28	67
	zmiana (2010/1990)	1,45	1,64	0,63	0,72	1,26
Rosja	1990	5929	6673	17	48	35
	2010	4932	6431	4	35	61
	zmiana (2010/1990)	0,83	0,96	0,24	0,73	1,74
Indie	1990	365	270	29	26	44
	2010	600	641	18	27	55
	zmiana (2010/1990)	1,64	2,37	0,62	1,04	1,25
Chiny	1990	767	511	27	47	32
	2010	1881	2944	10	47	43
	zmiana (2010/1990)	2,45	5,76	0,37	1,00	1,34

RPA	1990	2584	4431	5	40	55
	2010	2801	4581	3	30	67
	zmiana (2010/ 1990)	1,08	1,03	0,60	0,75	1,22

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych *Trading Economies*, dokument elektroniczny, tytuł dostępu: <http://pl.tradingeconomics.com/brazil/gdp-per-capita>, (Dostęp: 15 czerwca 2015 r.); *The World Bank*, dokument elektroniczny, tytuł dostępu: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx>, (Dostęp: 15 czerwca 2015 r.).

Wśród BRICS największe przeobrażenie przeszła gospodarka Chin. Z kraju, którego podstawowym dochodem była praca na roli, stały się krajem o rozbudowanej strukturze przemysłowej (eksportującym produkty z każdej dziedziny na cały świat) i stale rosnącym sektorze usług. We wszystkich państwach BRICS rolnictwo straciło na znaczeniu (najmocniej w Rosji i Chinach). Udział przemysłu pozostał bez zmian bądź zmalał. Wynikało to przede wszystkim ze wzrostu ostatniego działu – usług. To one stale przyjmują nadwyżki z rynku pracy. To usługi definiują poziom rozwoju danego społeczeństwa. Najwyższy udział usług w tworzeniu PKB mają Brazylia, RPA i Rosja.

Oprócz globalizacji, która pozwoliła rozwinąć się tym gospodarkom, należy również wskazać na drugi element – cyfryzację społeczeństwa. To ona umożliwia przenoszenie wzorców w czasie krótszym niż jeden oddech człowieka. Dostęp

do informacji z całego świata umożliwia powielanie najlepszych rozwiązań, uczenie się zachowań przypisanych pewnym klasom materialnym, czy kreowanie potrzeb. Media elektroniczne są ważnymi nośnikami kultury XXI wieku.

W każdym z państw grupy BRICS udział osób posiadających dostęp do Internetu w 1990 r. wynosił mniej niż 1%. Jeszcze w 2000 r. we wszystkich państwach BRICS wskaźnik oscylował na poziomie 2%. Kolejne dziesięciolecie przyniosło radykalne zmiany. Kraje, które najdynamiczniej rozwijały sektor usług (pozostające na stosunkowo wysokim w skali grupy poziomie rozwoju) osiągnęły ponad 40% udział użytkowników Internetu w społeczeństwie. Są to Brazylia i Rosja. W Chinach, ze względu na ograniczenia prawne/polityczne, wskaźnik ten osiągnął ok. 34%, natomiast w RPA 24%. Najgorzej w tym zestawieniu wypadają Indie – 8%. Należy jednak zauważyć, że społeczeństwo tego kraju pozostaje jednym z najbiedniejszych: 30% populacji żyje za mniej niż 1,25 USD dziennie, ludzie nie posiadają dostępu do podstawowych mediów, a gospodarka nadal w dużym stopniu opiera się na rolnictwie. Społeczeństwo Indii jest na zbyt niskim poziomie rozwoju, aby mogło w nim wystąpić dostatecznie duże zainteresowanie dostępem do Internetu. System kastowy również nie sprzyja przemianom. – Wspiera wysoką akceptację różnic dochodowych. To utrudnia zmianę systemu i wydzwignięcie indyjskiego społeczeństwa z biedy.

Wymiary kultury BRICS – prognoza

Hofstede uważa, że ze względu na inne położenie w „diagramie cebuli”²⁸ wartości, rytuałów, bohaterów, symboli i praktyk, wpływ globalnych korporacji, ich produktów masowych nie wywołuje upodabniania się kultur narodowych do siebie nawzajem²⁹. Tutaj należy jednak wskazać, że pewne wartości zmieniają się – głównie te zlokalizowane w otocze kulturowej. Zmiana założeń, wartości wymaga upływu życia kilku pokoleń, natomiast zewnętrzne warstwy ewoluują stosunkowo szybko. Celem tego artykułu nie jest wykazanie, że (przynajmniej w okresie kilku dekad) następuje wytworzenie jednej, uniwersalnej kultury. Globalizacja, przy współwystępowaniu cyfryzacji, przyspiesza jednak procesy, które zachodzą w społeczeństwie, które przechodzi na nowe poziomy rozwojowe. Dalsze zestawienie ma to unaocznić.

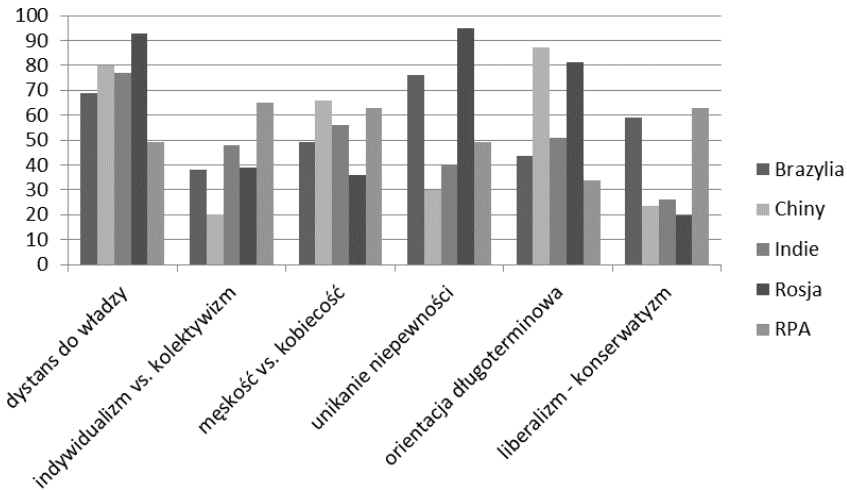
„Wymiarowanie kultur” było prowadzone od 1970 r.³⁰. W kolejnych latach Hofstede i jego uczniowie rozszerzali badania zarówno o kolejne państwa, jak i wymiary (Wykres 1).

²⁸ Hofstede G., Hofstede G.J., Minkov M., *Kultury i organizacje. Zaprogramowanie umysłu*, przekł. Durska M., Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011, s. 23.

²⁹ Hofstede G., Hofstede G.J., Minkov M., *Kultury i organizacje. Zaprogramowanie umysłu*, przekł. Durska M., Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011, s. 34.

³⁰ Hofstede G., Hofstede G.J., Minkov M., *Kultury i organizacje. Zaprogramowanie umysłu*, przekł. Durska M., Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011, s. 52.

Wykres 1 Wymiary kultury wg G. Hofstede'go – BRICS

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na stronie internetowej: <http://geert-hofstede.com>, (Dostęp: 20 czerwca 2015 r.).

Analizę warto rozpocząć od ostatniego z wymiarów. Wraz ze wzrostem dochodów, społeczeństwa stają się bardziej liberalne (w długiej perspektywie). Objawia się to większą akceptacją dla odmienności i różnorodności. Jest to związane również z poziomem wykształcenia, rozwojem i świadomością ludności. Brazylia i RPA, ze względu na duże zróżnicowanie kulturowe, cechują się znaczną akceptacją dla odmienności. W Chinach dynamika przemian w tym zakresie jest coraz wyższa. Można przyjąć, że w przypadku wzrostu dostępu do informacji w społeczeństwie oraz przy utrzymaniu polityki skierowanej na konsumpcję wewnętrzną to Chiny w kolejnych dekadach będą coraz bardziej otwarte na inne kultury i zachowania. Rosja i Indie,

ze względu na religię i strukturę społeczeństwa pozostaną raczej konserwatywne i hołubiące dotychczasowy porządek.

Orientacja długoterminowa jest trudna do interpretacji. Wpływ na zachowanie społeczne w tym zakresie ma wiele czynników, w tym m.in. polityka władz danego kraju, występowanie i funkcjonowanie systemów zabezpieczeń socjalnych czy demografia. Podejście do myślenia o przyszłości wynika z głęboko zakorzenionych wartości i przekonań. Jest to więc obszar trudny do zmiany. Orientacja długoterminowa w ramach BRICS przeważa w Chinach. Im wyższa będzie integracja i otwartość tych gospodarek, tym wymiar kulturowy wraz z kolejnymi pokoleniami (a nie dekadami) będzie cechowało coraz niższe wskazanie.

Umasowienie wzorców powoduje, że zmniejsza się obawa przed przyszłością. Samodzielność jednostek i skłonność do ryzyka w zakresie np. podejmowania działalności gospodarczej jest bardzo często wynoszona wraz z wzorcami domowymi. Ten wymiar również nie ulegnie radykalnym przemianom wskutek informatyzacji i wzrostu dochodów ludności. Warto jednak zwrócić uwagę na cechy poszczególnych nacji, które mogą determinować kierunek przy aktywatorze, jakim jest globalizacja. I tak, cechy narodowe w przypadku Rosji będą hamować skłonność do ryzyka. Najszybszego przyrostu można spodziewać się w Chinach oraz RPA. W krajach o rozbudowanej sferze socjalnej trudniej jest zachęcić ludzi do podejmowania ryzyka.

Męskość i kobiecość danego narodu zależy od elementów trzonu kultury danego społeczeństwa. Można więc przyjąć, że cyfryzacja, dostęp do wiedzy i bogacenie się społeczeństwa nie zmieni istotnie tych parametrów.

Indywidualizm postępuje w gospodarkach rozwiniętych. Związany jest z modelem życia opartym na karierze, budowaniu własnej wartości i myśleniu w kategorii „ja”. W kolejnych dekadach ze względu na politykę władz (wzorce z USA) Chiny staną się krajem o bardziej zindywidualizowanym społeczeństwie. Proces ten jest jednak długotrwały (kilka, kilkanaście dekad). Pozostałe kraje również przechodzą ten cykl. Brazylia i Rosja są obecnie w trendzie silnej i pro-socjalnej władzy, co powinno hamować indywidualizację społeczeństwa. Indie i RPA mogą pozostać na bieżącym poziomie bądź (ze względu na kryzys polityki władz – który bez radykalnych zmian politycznych nastąpi w kolejnej dekadzie) będą się silniej kolektywizować.

Oprócz RPA, państwa BRICS cechują się wysokim dystansem do władzy. RPA, ze względu na silne związki z Europą Zachodnią i kształtowaniem się w nurcie tych cywilizacji wykształciła bardziej zachodni model. Pozostałe społeczeństwa cechuje większa akceptacja dla podziałów. W ten sposób to władze krajowe w największym stopniu będą, w kolejnych dekadach decydować o kierunkach przemian, jakie nastąpią w tych kulturach.

Cyfryzacja i globalizacja to procesy, które dominują w XXI wieku. Era Internetu, siła mediów³¹ to bezpośrednie wyznaczniki zmian. Jest to również okres przemian rozwojowych – kraje słabiej rozwinięte przede wszystkim zlokalizowane w Azji, zyskują na znaczeniu, a ich społeczeństwa bogacą się. Dostęp do informacji w połączeniu z poprawą warunków życia prowadzi do zmian, również w ramach kultur narodowych.

Podsumowanie

Pomimo krytyki, z jaką spotkały się badania Hofstede (m.in. dotyczące „karykaturalnego” przedstawiania kultur narodowych), można z nich wyciągnąć wiele wniosków. Analiza kultur narodowych poprzez wymiary kultury pozwoliła m.in. na określenie różnic międzykulturowych, które ułatwiają zrozumienie kultur narodowych. Poza tym, wymiary kultury zmobilizowały innych naukowców do ich udoskonalania i poszukiwania „lepszyc” rozwiązań dla problemu związanego z odmiennością kulturową³². Po wtóre, pozwoliły na porównywanie zmian, jakie zachodzą w wyniku dynamicznej, informacyjnej globalizacji świata.

³¹ Magoska M., *Media – władza – prawo*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2005.

³² Trompenaars F., Hampden-Turner C., *Siedem wymiarów kultury. Znaczenie różnic kulturowych w działalności gospodarczej*, przekł. B. Nawrot, Oficyna Wydawnicza PWN, Warszawa 2002.

Wpływ cyfryzacji wykracza [...] daleko poza gospodarkę; przełamuje ona wiele barier kulturowych, daje zwykłym obywatelom nawet w odległych regionach dostęp do informacji i idei z całego świata. W miarę wzrostu dochodów, jaki powoduje (możliwy dzięki globalizacji) rozwój gospodarczy, integracja kulturalna będzie niewątpliwie prowadzić, zwłaszcza w coraz większej i coraz bardziej wymagającej klasie średniej, do szerszego uczestnictwa politycznego³³.

Założenie o bezpośrednim oddziaływaniu wzrostu dochodów mierzonych wskaźnikiem PKB *per capita* na modyfikację kultury narodowej w kierunku unifikacji należy jednak odrzucić. Badanie na takiej płaszczyźnie nie pozwala na jednoznaczne stwierdzenie korelacji. Potwierdzone zostało jednak to, że wraz ze wzrostem dochodów w ramach danego społeczeństwa, model kulturowy się zmienia. Kierunki tych przemian są jednak uzależnione od wielu czynników i zakorzenione w samym trzonie kulturowym każdego człowieka.

Zewnętrzne warstwy kultury ewoluują dosyć szybko. Zmieniają się wzorce, styl życia, a nawet kreowane są potrzeby i pragnienia. Powiększanie klasy średniej często prowadzi do indywidualizacji społeczeństwa, wzrostu samodzielności i samoświadomości. Podstawowe rozumienie świata wymaga jednak dłuższego oddziaływania i występowania nowych warunków.

³³ Fischer J., *Siódemka traci znaczenie*, dokument elektroniczny, tytuł dostępu: <http://www.project-syndicate.pl/artukul/siodemka-traci-znaczenie,1753.html>, (Dostęp: 26 czerwca 2015 r.).

Literatura:

a) Pozycje fizyczne:

1. Appadurai A., *Nowoczesność bez granic. Kulturowe wymiary globalizacji*, przeł. Z. Pucek, Wydawnictwo Universatis, Kraków 2005.
2. Bramke A., *Myśl Socjaldemokratyczna*, nr 4, 2001.
3. Bronisz U., *Metody badania konkurencyjności regionów*, PAN, Warszawa 2013.
4. Burszta W.J., *Antropologia kultury. Tematy, teorie, interpretacje*, Wydawnictwo Zysk i Spółka, Poznań 1998.
5. Cimek G., *BRICS – w kierunku nowego reformizmu w polityce międzynarodowej*, „Konteksty Społeczne” Tom 1., 1/2013.
6. Herder J.G., *Myśli z filozofii dziejów t.1*, przekład: Gałęcki J., Wydawnictwo PWN, 1962.
7. Hofstede G., Hofstede G.J., Minkov M., *Kultury i organizacje. Zaprogramowanie umysłu*, przekł. Durska M., Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011.
8. Jawłowska A., *Nowe regionalizmy w Polsce*, [w:] Kempny M., Woroniecka G. (red.), *Wymiary globalizacji kulturowej. Wyzwania badawcze*, Wydawnictwo WSiE TWP, Olsztyn 2003.

9. Kranz-Szurek M., *Kultura lokalna a globalizacja kulturowa*, „Roczniki Nauk Społecznych”, Tom 4(40), numer 2, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin 2012.
10. Kuźniar R., *Globalizacja, geopolityka, polityka zagraniczna*, „Sprawy Międzynarodowe”, nr 1, 2000.
11. Magier M., *Modne słowo „globalizacja”*. Krytyczny przegląd definicji, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne”, nr 21, 2009.
12. Magoska M., *Media – władza – prawo*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2005.
13. McLuhan M., *The Gutenberg Galaxy*, University of Toronto Press, Toronto 1962.
14. O'Neill J., *Building Better Global Economic BRICs*, Goldman Sachs Global Economics Paper No: 66, November 2001.
15. Smołaga L., Szyjko C., *Globalne i regionalne problemy współczesności*, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2014.
16. Sójka J., *Pojęcie kultury w teorii zarządzania*, [w:] Banach W. (red.), *Wzory kultury gospodarczej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2014.
17. Trompenaars F., Hampden-Turner C., *Siedem wymiarów kultury. Znaczenie różnic kulturowych w działalności gospodarczej*, przekł. B. Nawrot, Oficyna Wydawnicza PWN, Warszawa 2002.

18. Truslow A.J., *The Epic of America*, Little, Brown, and Co., first publish in 1931, Simon Publications 2001.
19. Waligóra K., *Co oznacza słowo „nie”? Różnice kulturowe a negocjacje międzynarodowe*, [w:] Gaszewska W., Stępień E. (red.), *Wpływ różnic rozwojowych na międzynarodowe stosunki gospodarcze*, Wydawnictwo Piktora, Łódź 2010,
20. Waligóra K., *Kraje BRIC potęgi gospodarcze XXI wieku*, [w:] Bocian A.F. (red.), *Ekonomia – Polityka – Etyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2011.
21. Waligóra K., *Światowy kryzys gospodarczy początku XXI wieku – „New Deal” wg BRICS*, [w:] Bocian A.F. (red.), *Globalizacja – Polityka – Etyka*, pod red. A.F. Bociana, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2012.
22. Wilson D., Purushothaman R., *Dreaming With BRICs: The Path to 2050*, Goldman Sachs Global Economics Paper No: 99, October 2003.

b) Pozycje elektroniczne:

1. Center for Knowledge Societies, *Emerging Economy Report*, dostęp online, tytuł dostępu: <http://cks.in/portfolio-item/emerging-economy-report/>, (Dostęp: 15.06.2015 r.).
2. Fischer J., *Siódemka traci znaczenie*, dokument elektroniczny, tytuł dostępu: <http://www.project->

- syndicate.pl/artykul/siodemka-traci-znaczenie,1753.html,
(Dostęp: 26 czerwca 2015 r.).
3. Global Bank, *Data: Countries and Economies*, dostęp online, tytuł dostępu: <http://data.worldbank.org/country>, (Dostęp: 02.06.2015 r.).
 4. Oficjalna strona internetowa fundacji Profesora Geerta Hofstede'go, dokument elektroniczny, tytuł dostępu: <http://geert-hofstede.com>, (Dostęp: 14 czerwca 2015 r.).
 5. Prywatna strona Profesora Geert'a Hofstede'go, dokument elektroniczny, tytuł dostępu: <http://www.geerthofstede.nl/dimensions-of-national-cultures>, (Dostęp: 15 czerwca 2015 r.).
 6. Prywatna strona Profesora Geert'a Hofstede'go – dane statystyczne, dokument elektroniczny, tytuł dostępu: <http://geerthofstede.eu/vsm-08>, (Dostęp: 15 czerwca 2015 r.).
 7. Tharoor S., *BRICS na poważnie*, dokument elektroniczny, tytuł dostępu: <http://www.project-syndicate.pl/artykul/brics-na-powaznie,1747.html>, (Dostęp: 26 czerwca 2015 r.).

Spis Tabel

Tabela 1 Zmiany populacji i PKB *per capita* w BRICS (2010 r. do 1990 r.) 66

Tabela 2 Wybrane wskaźniki rozwoju społeczno-gospodarczego – BRICS 68

Tabela 3 Konsumpcja energii oraz struktura gospodarki (udział poszczególnych działów w tworzeniu PKB) – BRICS 70

Spis Wykresów

Wykres 1 Wymiary kultury wg G. Hofstede'go – BRICS 72

Streszczenie

W ostatnich trzech dziesięcioleciach na świecie zaszły diametralne zmiany społeczno-gospodarcze. Tylko w BRICS setki milionów ludzi istotnie poprawiło swój status materialny, przechodząc z obszaru zaspokajania jedynie podstawowych, egzystencjalnych potrzeb do realizacji tych bardziej złożonych, wymagających większych zasobów finansowych. Zmiany egzystencjalne wpływają na społeczeństwa, w tym wypadku na kraje BRICS, które na wzór Europy i USA ewoluują, również w sferze kulturowej.

Celem artykułu jest ukazanie wpływu wzrostu gospodarczego, który był udziałem BRICS szczególnie w latach 1990–2010 na zmiany kulturowe w tych społeczeństwach. Analizę przeprowadzono na bazie wymiarów kultury stworzonych przez Geerta Hofstedeego i jego następców. Zamiarem autora jest zweryfikowanie założenia, iż wraz ze wzrostem PKB per capita ulega zmianie dotychczasowy model kulturowy w kierunku jego globalnej unifikacji.

Powiększanie się klasy średniej prowadzi do indywidualizacji społeczeństwa, wzrostu samodzielności i samoświadomości. Społeczeństwo każdego z państw, kultura narodowa, ewoluuje we własnym tempie i zakresie. Globalizacja i cyfryzacja w XXI wieku, poparte przemianami społecznymi połączonymi ze wzrostem dochodów ludności prowadzą do modyfikacji kultury zewnętrznej.

Słowa kluczowe: wymiary kultury, globalizacja, cyfryzacja, BRICS, Hofstede

Summary

In the last three decades huge socio-economic changes have occurred in the world. Only in BRICS hundreds of millions of people have significantly improved their financial status, going from satisfying only basic existential needs to meeting these more complex, requiring more financial resources. Existential changes have an impact on society, in this case on the BRICS countries which evolve like Europe and the US, also in the cultural sphere.

The aim of this article is to show the impact of economic growth of BRICS, especially in the years 1990–2010, on cultural changes in these societies. The analysis was conducted based on the dimensions of culture developed by Geert Hofstede and his successors. The intent is to verify the assumption that with the increase in GDP per capita the existing model of culture changes in the direction of the global unification.

Expansion of the middle class leads to the individualization of society, increase in self-reliance and self-awareness. Society in each country as well as national culture evolve at their own pace and scope. Globalization and digitization in the 21st century, supported by social changes connected with the increase of income of the population lead to the modification of external culture.

Keywords: dimensions of culture, globalization, digitization, BRICS, Hofstede